P.C. Hooft, ***Geeraerdt van Velsen / Baeto of Oorsprong der Hollanderen.*** Bezorgd door Henk Duits. Amsterdam: Bert Bakker, 2005. (Deltareeks.) – ISBN 9035127331. € 32,50

Wie dit fraaie boek koopt krijgt een sieraad voor de boekenkast met daarin twee toneelstukken die zowel literair als historisch van het grootste belang zijn. De spelen, die prachtige scènes en lyrische passages bevatten, zijn gematigd aangepast aan het moderne Nederlands: ze zijn herspeld, maar niet zodanig dat de schoonheid van Hoofts taal is aangetast. Ook de interpunctie is gemoderniseerd. Voor de geoefende lezer van zeventiende-eeuwse poëzie is het onwennig, misschien zelfs wat teleurstellend, maar men moet zich realiseren dat de meeste lezers niet geverseerd zijn in de oudere taalfasen, en gehinderd worden door de afwijkende spelling. Alleen al de accenten die Hooft, zelfs in zijn eigen naam, op talrijke o's plaatst zullen veel moderne lezers afschrikken. Als uit die grote groep lezers een aantal nu deze toneelstukken wel kunnen lezen, terwijl anders de drempel te hoog zou zijn, is de grote moeite die Henk Duits zich getroost heeft niet voor niets geweest. Overigens is aan de moeilijke taal van Hooft niets veranderd: zijn ingewikkelde grammatica en vocabulaire zijn intact gelaten. Overvloedige annotaties verklaren de tekst, waar nodig een hele zin voorvertalend.

Daarbij is kennelijk de stelregel van de reeks dat er wel geannoteerd mag worden, maar de annotator mag niet verwijzen naar andere literatuur, en zeker geen Latijnse citaten opnemen. Bij het zien van een reeks Latijnse woorden slaan de moderne lezers het boek dicht, dat heeft de uitgeverij laten uitzoeken, en ze kopen ook geen boeken meer van datzelfde type. Het gevolg is soms alleen maar potsierlijk, zoals bij vs. 291 van de *Baeto*, waar een noot staat: 'vgl. Juvenalis, *Satyrae,* X, 349.' Wel de verwijzing, maar *niet* de Latijnse tekst en zelfs geen Nederlandse vertaling daarvan. Nu moet de lezer naar de boekenkast lopen, Juvenalis openslaan en zien wat er in dat vers staat. Als de versnummering overeenkomt: wie naar de Loeb-editie grijpt vindt het niet, want daar staat het citaat in vs. 350. Ook het internet (http://www.thelatinlibrary.com/juvenal/10.shtml) heeft de moderne telling, reden te meer om ook de zeventiende-eeuwse Juvenalisuitgaven nog eens te digitaliseren. Maar als de lezer het niet opgeeft vindt hij, desnoods een vers lager, een citaat waar hij wat aan heeft, want de manier waarop Hooft de gedachte van Juvenalis weergeeft is tamelijk ingewikkeld, en daarom misschien wat raadselachtig. Juvenalis' formule-

ring 'carior est illis homo quam sibi' is glashelder: zij (de Goden) houden meer van de mens dan hij van zichzelf. Een paar verzen verder gaat het nog erger mis. Bij *Baeto* vs. 298 'een stip, een ogenblik, een niet' staat de aantekening: 'vgl. Seneca, *Epistulae,* 69'. Wie dat nazoekt vindt een lange brief, waar heel veel in staat, en men moet er echt de oude aantekening van Fokke Veenstra bij halen om te zien dat Seneca's eenvoudige 'punctum est quod vivimus' bedoeld is als uitgangspunt voor Hoofts variërend uitgewerkte gedachte.

Dat brengt op een ander punt dat het lezen van dit boek tot een ongemakkelijk avontuur maakt: weliswaar staat in de 'Verantwoording' dat Duits voor zijn annotaties 'dankbaar gebruik heeft gemaakt van de oudere tekstedities', maar talrijke aantekeningen van Fokke Veenstra over parallelplaatsen bij Montaigne, Lactantius, Lucretius en vele anderen zijn zonder bronvermelding overgenomen, terwijl dit materiaal toch op Veenstra's leeservaring gebaseerd is: vaak zijn de gedachten die Hooft overneemt gemeengoed en ook wel bij Castiglione, Erasmus of Lipsius te vinden. De Deltareeks staat geen voetnoten toe, maar dat is geen vrijbrief voor het gedeeltelijk overnemen van talrijke gedachten. Vooral omdat de aantekeningen van Duits uitvoeriger, maar niet beter of slechter dan die van Veenstra zijn (of in het geval van *Geeraerdt van Velsen*, dan die van De Witte, die overigens ook zeer aan Veenstra schatplichtig is), vraagt men zich af of een nieuwe uitgave van de oudere tekstedities – desnoods met de ingreep in de spelling en interpunctie, en hier en daar wat uitgebreid en aangepast aan de smaak van de moderne lezer – niet veel prettiger zou zijn geweest.

In het uitvoerige 'Nawoord' geeft Duits de achtergronden die bij de toneelstukken van belang zijn. Hier krijgt men informatie over de Amsterdamse rederijkerskamers en de experimenten met het toneel van die tijd. Hoofts voortrekkersrol wordt goed duidelijk gemaakt. Uitvoerig wordt het verschil tussen Arminianen en Gomaristen belicht, maar uit het betoog van Duits blijkt dat dat voor Hooft niet van wezenlijk belang is geweest. Interessanter zijn de politieke tegenstellingen, en vooral de ideeën over de ideale inrichting van de staat. Het belang van het 'Intermezzo' over Seneca's toneel en Scaligers poëtica wordt niet duidelijk: als dat spelen zijn met een gruwelijk einde, is toch wel de conclusie dat Hooft zich niet aan de scaligeriaanse voorschriften gehouden heeft. Hier zou men een wat breder beeld van de poëtica wensen, waarin ook de rol van de komedie en de commentaren daarop belicht werd.

Eigenlijk is de samenvatting van Pluymer in zijn 'Voorspel' op de *Geeraerdt van Velsen* van 1678 wel heel treffend. Daar zegt hij over dit spel:

Vertoond de aanschouwer, hoe de Velzerheer verbolgen,
Het schendig leet, hem van graaf Floris aangedaan,
Zo euvel wreekt, en hem zijn onbedacht bestaan,
Waar in hy zich te stout door schennis had verloopen,
Ten koste van zyn bloed rampzalig doed bekoopen.

Euveldaad tegenover schanddaad. Dit wordt door Duits niet geciteerd, maar over de opvoeringspraktijk en de receptie in de zeventiende eeuw geeft het 'Nawoord' belangrijke gegevens, die helaas niet te controleren zijn. Behalve dat past over het 'Nawoord' niets dan lof. De duidelijke samenvattingen en besprekingen van de toneelstukken maken het mogelijk de tekst en de bijbehorende filosofische en politieke achtergronden goed te begrijpen in het licht van de meest recente literatuur daarover – sinds Veenstra heeft de neerlandistiek niet stilgestaan.

Het boek is verlucht met zes illustraties. Het is te betreuren dat er geen stukje van de oorspronkelijke edities te zien is. Het is toch bijzonder om te zien hoe Blaeu beide toneelstukken met bewonderenswaardige eenheid van stijl heeft uitgegeven, en dat met een tussenpoze van dertien jaren: van 1613 tot 1626. En een foto van een tekstpassage zou de lezer ook een huiveringwekkende blik bieden op de spelling van Hooft. Daarvoor moet de lezer dan maar naar de bibliotheek, of naar Google.

Ton Harmsen